

EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ФІЛОСОФІЯ

Олена Ігорівна АСТАПОВА-ВЯЗЬМІНА

Доцент кафедри філософських і політичних наук,
Черкаський державний
технологічний університет,
бульв. Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна

E-mail: ast.elen.ig@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2104-9703>

Olena Igorivna ASTAPOVA-VYAZMINA

Associate Professor at the Department
of Philosophical Sciences,
Cherkasy State Technological University,
460 b.Shevchenko, Cherkasy, 18006, Ukraine

УДК 342.228:323.1:316.3](477)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН ЯК КОНСТРУКТ МЕНТАЛЬНОГО ПРОСТОРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Received 25 April 2023; revised 18 May 2023; accepted 19 June 2023

DOI: 10.15421/342301

Анотація

В статті досліджується національна символіка в площині формування національної ідентичності. Метою дослідження є спроба визначення ментального простору національної ідентичності через аналіз семантичної складової національного гімну.

В статті пропонується візуалізація концептуальної моделі вітчизняної національної ідентичності. Дослідження дискурсивності національного гімну здійснюється за допомогою теорії ментального простору Ж.Фоконьє та теорії семантичних фреймів Ч.Філмора. Результатом дослідження є схематична модель ментального простору вітчизняної національної ідентичності, ініційована національним гімном України. Основа схеми – образне злиття трьох макросвітів: Слава-Україна-Воля, що символізують собою ціннісну складову, тримаючи навколо ґрунтовні поняття національної ідентичності. В контексті семантичного аналізу тексту національного гімну визнаний його вплив на ментальний стан держави, що знаходить своє відображення в глобальному індексі миролюбства та глобальному індексі тероризму.

Ключові слова: національна ідея, ментальний простір української національної ідентичності, кордони національної ідентичності, національна символіка, національна безпека.

A NATIONAL ANTHEM AS A CONSTRUCT
OF THE MENTAL SPACE OF NATIONAL IDENTITY

Abstract

The purpose of the article is to determine the mental space of national identity by analyzing the semantic component of the national anthem. The national anthem can be considered as a social code that forms a citizen and as an ordinary text with its semantic structured levels. The national anthem is a political symbol and therefore forms two meanings: intent and influence. In the study, we combine the theory of mental spaces by G.Fauconnier and Ch.Fillmor's frames semantics to visualize the conceptual model of Ukrainian national identity. Research results: Designating the national anthem as a patriotic work that describes and symbolizes the history and traditions of the country, we articulate the generation and manifestation of social values by the anthem. Based on this position, the article proposes a conceptual model of the mental space of the Ukrainian national identity, which was initiated by the anthem of Ukraine. The basis of the scheme is a figurative fusion of three macro-worlds: Glory-Ukraine-Freedom, which symbolizes the value component that holds around itself the basic concepts of national identity.

The article compares the text of the national anthem «Shche ne vmerla Ukraina...» written by P.Chubinsky and the text edited by M.Verbitsky. The symbolic construction of the text of Chubinsky's anthem, published in 1963, broadcasts a conceptual model of future actions. The names Zalizniak, Nalyvaiko, Triasylo embody the ideal of Cossack chivalry, past times, which are the basis for future generations to follow. The concept of "national identification borders" includes not only geographical names, the Black Sea, the Carpathians, the Dnipro (in the text «from the Syan to the Don»), but also indexical categories – «inviolability», «integrity of the state», «integrity of the territory», «unitaryness», and as well as symbols embodied in names, for example, Crimea, Odesa, Lviv, Kharkiv.

In the context of the semantic analysis of the text of the national anthem, its influence on the mental state of the state is recognized, which is reflected in the global peace index and the global terrorism index. A nation can be presented with ethnic, territorial, cultural, and political components. But there must also be abstract ideas, a mental space that makes it visible.

Key words: *national idea, mental space of Ukrainian national identity, boundaries of national identity, national symbols, national security.*

Постановка проблеми.

Символи, що використовуються для вираження національної приналежності доволі легко розпізнаються. Зазвичай, до них відносять гімн, герб, прапор. Будучи інструментами посилення національної ідентичності, вони об'єднують людей через візуалізацію та дискурсивність національної історії, цінностей, ідеалів, культури, традицій тощо. Національна символіка, її особливості, вплив на неї процесів глобалізації студіюються соціальною психологією, політичною антропологією, політичною теологією, соціальною семіотикою, соціолінгвістикою. Досліджується символічна функція мови, формування почуття патріотизму, емоційна забарвленість національної приналежності, конструювання національного духу та національної самосвідомості.

Розглядаючи національну символіку в площині часової складової, слід наголосити на нестабільності деяких національних символів, які з плином часу можуть змінювати своє значення, втрачати значимість та оцінку. Символи, пов'язані з перемогою нації, сприймаються як славетне минуле і проставляючись, схоплюються в якості необхідного кроку в побудові сучасного суспільства. Мова, прапор, гімн, пам'ятки культури, видатні події можуть увічнювати історичний контекст та модифікувати його для процесів об'єднання.

Безперечно, в текст національної ідентичності включаються символи звичайного повсякденного життя, їжа, напої, пейзажі, туристичні маршрути, музика, література, живопис, архітектура, наука, освіта, кіномистецтво, одяг, релігійна символіка, кордони, все, що формує знаковий фон національної пам'яті.

Динамічна природа національної ідентичності унеможливорює однорідність останньої. Національна держава містить елементи соціальної, етнічної, культурної, мовної, релі-

гійної, політичної ідентичності, які не завжди узгоджуються між собою і навіть можуть конфліктувати. В залежності від економічних, соціальних, політичних змін деякі з них можуть домінувати, являючи собою рухому символічну конструкцію. І в такий спосіб утворюється простір значень національної символіки, але знакові культурні елементи не мають фіксованого значення, а у відповідності до умов існування утворюватимуть як нові смисли, так і самі знаки, надаючи їм інші характеристики. Національна символіка може трансформуватись завдяки появі нових особистостей, політичних та соціальних рухів тощо. Отже, констатуємо національну ідентичність як дискурсивну та ментальну конструкцію, ментальний простір, що включає історичні, соціальні, політичні, економічні контексти.

Не претендуючи на детальне дослідження національної символіки в конструюванні національної ідентичності, зосередимось на наукових розвідках тематичної особливості саме національного гімну. Будучи патріотичними та символічними віршами, покладеними на музику, національні гімни слугують створенню та збереженню національної ідентичності, а, включаючи у свій склад певну множину символів та зображень, сприяють солідарності суспільства, впливаючи на досягнення його єдності. Гімни стають візитівкою країни, підкреслюючи кордони ідентичності, а також презентують собою, так би мовити, портрет нації.

Метою дослідження є спроба визначення ментального простору національної ідентичності через аналіз семантичної складової національного гімну. Останній може розглядатися в площинах соціального коду для формування громадянина і звичайного тексту зі своїми смисловими структурованими рівнями. Будучи політичним символом, національний гімн формує, на нашу думку, дві форми

смыслу: намір та вплив, отже, об'єднуючи в дослідженні теорію ментальних просторів та семантику фреймів спробуємо візуалізувати концептуальну модель вітчизняної національної ідентичності.

Аналіз останніх публікацій та досліджень.

Гімни, як національні символи, мають давню історію студіювання. Месбах Х. (Hesham Mesbah) досліджує відображення колективної національної ідентичності в гімнах африканських та неафриканських країн. Особливої уваги заслуговує дослідження Е.Мустафа (E.Mustafa), в якому авторка аналізує націоналізм, що знайшов своє відображення у національних гімнах Англії та Єгипту. Порівняльний аналіз дослідниця ґрунтує на семантиці фреймів. Цікавий спектр проблематики щодо національної символіки розгортається в роботі «Banal nationalism». Праця вийшла друком 1995 року, але артикуляція її автором – М.Білігом (M.Billig) проблематики національної ідентичності та національної символіки залишається актуальною і дотепер. Темі національних гімнів присвячене дослідження Р.Сілагхі-Думітреску (R.Silaghi-Dumitrescu), який на підставі аналізу 200 гімнів корелює проблематику текстів із соціальними особливостями країн. Зміст та прихований смисл гімнів 18 країн досліджується колективом авторів, зокрема, Кирідіс А. (Kyridis A.), Маврику А. (Mavrikou A.), Загкос Х. (Zagkos Ch.), П.Голія, (Golia P.), Вамвакіду І. (Vamvakidou I.), Фотопулос Н. (Fotopoulos N.). Порівняльний аналіз західних національних гімнів здійснює Ерден Я. (Erden Y.).

Виклад основного матеріалу.

На думку Ж.Фоконьє, автора концепції когнітивних моделей, ментальний простір пов'язується з тривалими схематичними та довготривалими конкретними знаннями, такими як, наприклад, згадування про певні події. Під ментальним простором розуміється певна мисленнєва сфера, яка охоплює наше розуміння реальних ситуацій, минулого, майбутнього, гіпотетичні ситуації, ситуації можливих світів, абстрактні категорії [Fauconnier 1994]. Отже, ментальний простір вибудовується на ґрунті смислу речення і тих когнітив-

них операцій, що складають його культурний фон. В такий спосіб маємо мисленнєву модель, що відображає складну операцію утворення смислів, де розрізнені елементи інтегруються в нову цілісність.

Так, наприклад, видання «United in Diversity: Anthems and Flags of the European Union», аналізуючи гімни та прапори 28 (на грудень 2013 року), країн Європейського Союзу, звертає увагу не тільки на тематику національного гімну, але й на історичному контексті його виникнення, вказуючи дату створення та дату офіційного прийняття гімну. Автори зауважили, що концепт монархії простежується в гімнах Данії, Нідерландів, Швеції, Британії; про Батьківщину та народ йдеться у гімнах Бельгії, Угорщини, Італії, Латвії, Литви, Люксембургу, Словаччини; оду красі країни відтворюють гімни Австрії, Болгарії, Хорватії, Естонії, Фінляндії, Чехії. Військовий гімн притаманний Франції, Ірландії, Польщі, Португалії, Румунії; заклики до гармонії, свободи та справедливості звучать в гімнах Німеччини, Кіпру, Греції, Мальти, Словенії. Паралельно з тематикою національних гімнів розглядається тематика національних прапорів [United in Diversity: Anthems and Flags of the European Union 2013].

Майже всі дослідники національних гімнів відмічають простоту мови тексту, доступність смислу та однозначність трактування слів тексту. Для підсилення емоційної складової деякі слова гімну можуть повторюватися. При студіюванні семантичної площини тексту гімну, стає очевидним, що кожен рівень викикатиме в пам'яті певний набір конкретних образів, які, в свою чергу, стають аргументами, створюючи необмежену кількість мовних міток (тегів) та атрибутів.

В першій публікації П.Чубинського «Ще не вмерла Україна» читаємо (зберігаючи тогочасний правопис):

Ще не вмерла Україна,
И слава, И воля,
Ще нам, браття-молодці,
Усміхнеться доля!
Згинуть наші вороги,
Якъ роса на сонці,
Запануємъ, браття, й ми

У своїй сторонці!
Душу, тіло ми положимъ
За свою свободу
И покажемъ, що ми, браття
Козацького роду!
Гей-гей, браття миле,
Нумо братися за діло,
Гей, гей, пора встати!
Пора волю добувати!
Наливайко, Залізняка,
И Тарасъ Трясило
Кличуть нас изъ-за могил
На святеє діло.
Изгадаймо славу смерть,
Лицарства-козацтва,
Щобъ не втратить марне намъ
Своєго юнацтва.
Ой, Богдане, Богдане,
Славний нашъ гетьмане,
На-що віддавъ Україну
Москалям поганим!?
Щоб вернути її честь,
Ляжемъ головами,
Назовемся України
Вірними синами!
Душу, тіло и д.
Наші браття Славяне
Вже за зброю взялись;
Не діжде ніхто, щобъ ми
По-заду зістались.
Поєднаємось разом всі,
Братчики-Славяне:
Нехай гинуть вороги,
Най воля настане!
Душу, тіло и д. [Чубинський 1863].

В збірці документів та матеріалів «Державний гімн України: історико-правові аспекти» наводиться текст гімну з правками М.Вербицького:

Ще не вмерли України, і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на
сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Приспів: Душу, тіло ми положим за нашу
свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
Станем, браття, в бій кровавий від Сяну
до Дону

В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро
зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.
Приспів: Душу, тіло ми положим за нашу
свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згомонить
степами,
України слава стане поміж народами.
Приспів: Душу, тіло ми положим за нашу
свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду
[Державний гімн України 2020: 8-9],
а також наводиться Указ Президії Верховної Ради України від 15 січня 1992 року за підписом Голови Верховної Ради України І.Плюща.

Проекти закону України «Про Державний гімн України» вносились, починаючи з 2000 року, майже щорічно: 2000 рік – 2 рази, 2001 – 2, 2002 – 3, 2009 – 1, 2011 – 2, 2012 – 1, 2013 – 1, 2014 – 1, 2015 – 3, 2016 – 4 рази. Найчастіше (8 разів) йшлося про текст «Ще не вмерла України...», 2 рази – «Живи, Україно, незламна та сильна», 2 – «Слава Богу, в Україні є і правда і воля», 1 – «Непоборним Борисфеном стала наша воля» [Державний гімн України: історико-правові аспекти. 2020:10-74]. Те, що гімн обговорювався, вносились пропозиції щодо зміну тексту є яскравим свідченням значимості та значення гімну в суспільстві та очікуваннях, пов'язаних з його визнанням та виконанням.

Досліджуючи текст українського національного гімну «Ще не вмерла України...» Гірняк зауважує, що «мету збереження національної ідентичності і самосвідомості забезпечує використання в тексті іменникової форми – вокатива «браття» і його відповідника у займенникових формах «нам», «ми», «нашу», дієслівних «запануєм», «положим», «покажем», «станем», «не дамо», що надає тексту на рівні створення й одноосібного прочитання інтенцію заклику, спонуки, а на рівні його функціонування у колективному виконанні – обітниці, клятви» [Гірняк 2015:21].

Аналіз знакового поля ментального простору, що формується національним гімном України, доречно було б дослідити за допомогою теорії семантичних фреймів Ч. Філлмора. Автор концепції зауважував, що в семантиці фреймів значення слів найкраще розуміються в контексті концептуальних структур, які їх підтримують та мотивують [Fillmore 1982: 113]. Фрейми мають властивості стереотипних сценаріїв, де мовці очікують на певні стани та події. Окремі слова та фрази викликають фрейми або конкретизують певні елементи таких фреймів. Філлмор Ч. наводить приклад з фреймом «комерційна угода». Якщо ми розглядаємо цей фрейм, відповідно, виокремлюємо елементи фрейму: «покупець», «продавець», «оплата», «товар» тощо. Можемо говорити про такі слова як купити, продати, заплатити, клієнт, торговець, клерк, які викликають цей фрейм [Lowe, Baker, Fillmore 1997: 19].

В роботі «Фрейми та семантика розуміння» (Frames and the Semantic of Understanding) засновником теорії фрейм описується як «будь-яка система понять, пов'язаних в такий спосіб, що для розуміння будь-якого з них необхідно зрозуміти всю структуру, в яку воно вписується; коли один із елементів такої структури уводиться у текст або розмову, всі інші стають доступними автоматично» [Fillmore 1982: 231]. Отже, маємо лінгвістично-концептуальну модель, що структурує інтерактивність значення.

Фрейм враховує близькі за значенням смисли одного слова та семантичні зв'язки з іншими, в результаті чого, на думку Ч.Філлмора, лексикон, що ґрунтується на фреймах, надає більш повну інформацію, ніж традиційний [Fillmore 1982: 115], інакше кажучи, смисли набувають внутрішньої структури, яка в свою чергу визначається знаковим фоном.

Ґрунтовна ідея полягає в тому, що неможливо зрозуміти значення окремого слова, якщо не матимемо доступу до всіх основних знань, які стосуються цього слова. Смилова конструкція закладеного П.Чубинським тексту національного гімну з 1863 року транслює концептуальний паттерн, що формує майбутню політичну дію. Зазначені постаті Залізняка, Наливайка, Трясила втілюють іде-

ал лицарства-козацтва, минувшини, яка є фундаментом для зразкової поведінки наступних поколінь. Вибрані елементи із створених ментальних конфігурацій поєднуються між собою, з'єднуючи їх з конкретними цілями або комунікацією. В такий спосіб наявний процес систематичного породження нового смислу з додаванням метафоричних, символічних образів.

В нашому випадку, національний гімн формує ідеологію, яка ґрунтується на сприйнятті світу, окреслену словами гімну. Інакше кажучи, текст активує певні сцени, які ми, інтерпретатори, маємо заповнити. В результаті вибудовується дієве очікування, що підтверджується не тільки лексичними одиницями, але й національними ідентифікаційними кордонами. Відповідно, поняття «національні ідентифікаційні кордони» включає не тільки географічні назви, наприклад, Карпати, Чорне море, Дніпро, (в тексті читаємо «від Сяну до Дону»), а й індексальність категорій – «непопущність», «цілісність держави», «цілісність територіальна», «унітарність», а також їх символічність, що втілені в назви – Крим, Одеса, Львів, Харків.

Текст державного гімну України в семантичному розумінні значущості вираження приналежності до історичної державності та культури минулого стоїть поряд (а іноді і дорівнює за силою слова) з віршем Тараса Шевченка «Реве та стогне Дніпр широкий». Скоріше за все, знайомство П. Чубинського з Т.Шевченком (навчання Чубинського в Петербурзькому університеті майже збіглося із останнім періодом перебування у Петербурзі Т. Шевченка, а потім вони неодноразово зустрічались під час перебування Тараса Шевченка в Києві) не минуло безслідно. Як пише Д. Чередниченко, виголосити слово на похороні Кобзаря від імені університету було доручено саме Чубинському [Чередниченко 2005: 156].

Мелодія пісні «Реве та стогне Дніпр широкий» є позивним сигналом українського радіо і саме з нього розпочинається офіційний світський день в Україні. Утворований ментальний простір містить поняття «могутність», «сила», «непохитність», «стійкість», «краса природи: верби над водою, Дніпро,

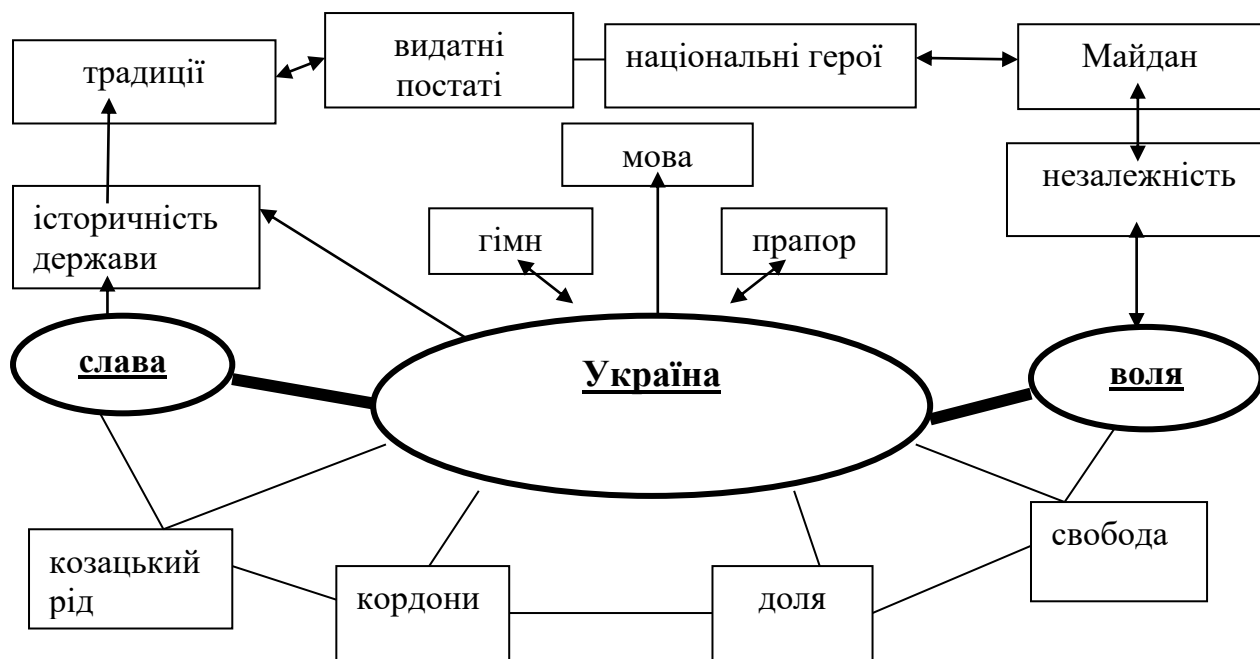
хвилі, важке від хмар небо». Сучасне сприйняття цієї пісні та національного гімну включає поняття: Майдан, Небесна сотня, Революція Гідності, війна.

Структура ментального простору є однією із найважливіших рис, що формує та визначає національну культуру, отже, кожний конкретний простір розглядається як символ певної культури.

Окреслюючи національний гімн як патріотичний твір, що оспівує та символізує історію та традиції країни, артикулюємо генерування

та маніфестацію ним соціальних цінностей. Національний гімн є впливовим інструментом, що озброює людей соціальними кодами, перетворюючи їх на громадян.

На підставі зазначеної концепції пропонуємо концептуальну модель ментального простору вітчизняної національної ідентичності, ініційовану національним гімном України. Основа схеми – образне злиття трьох макросвітів: Слава-Україна-Воля, що символізують собою ціннісну складову, тримаючи навколо ґрунтовні поняття національної ідентичності.

Держава пише гімн, а гімн, в свою чергу, пише державу. Гімн має не тільки виховний характер, але й зовнішньополітичну програму. Остання, народжена у віршах Чубинського, продовжує втілюватись протягом багатьох років у ствердженні Україною свого чітко визначеного статусу – незалежної, вільної держави. Висловлений Чубинським заклик до об'єднання і настання панування волі не містить жодного натяку на агресію, йдеться, перш за все, про захист «свого»: території, славетних традицій від «чужого». Протиставлення «свій-чужий» не передбачає виходу за кордони своєї ідентичності, і головне, в цьому захисті своїх прав не звучить тема жертви.

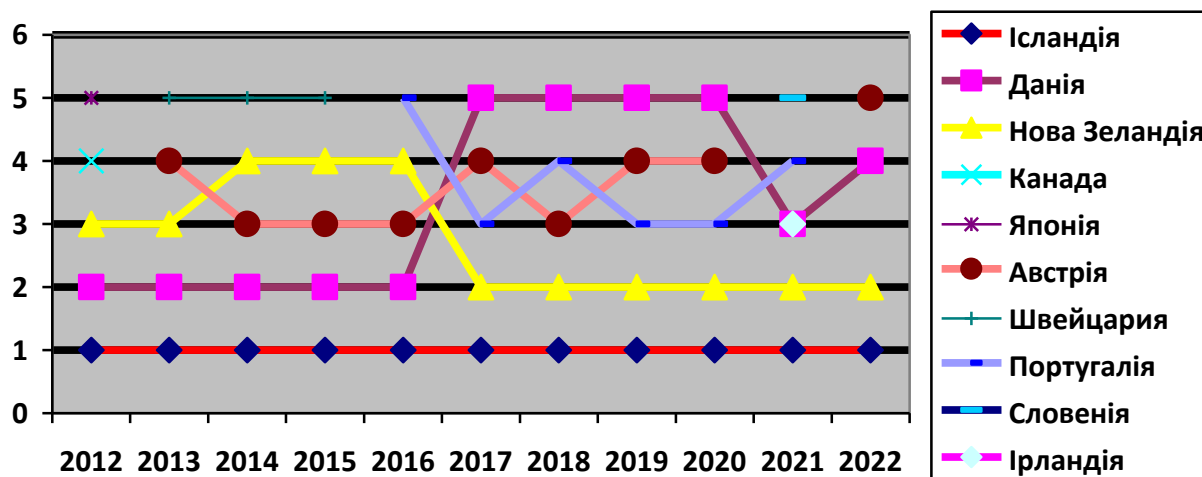
Фрейми є вкоріненими ментальними просторами, які можливо відразу активувати. Фоконьє наводить цікавий приклад вкорієних ментальних просторів: «...Ісус на хресті, Горацію на посту, кільця Сатурну. До таких ментальних просторів зазвичай доєднані інші ментальні простори, вкорієні в певний спосіб. Ісус на хресті нагадує обрамлення римського розп'яття, Ісуса-немовляти, Ісуса-Сина Божого, Марії та святих жінок у розп'яття, стилів його зображення, моментів літургії, які відносяться до нього тощо [Fausonnier, Turner 2003].»

Не аналізуючи детально гімн РФ* (прим. автора – аббревіатура РФ або назва Росія по-

значаються зірочкою, що засвідчує статус країни-терористки), особливості його написання та функціонування, зазначимо лише на двох рядках: «Слався, Отечество наше свободное, Братских народов союз вековой», які і викликають певне непорозуміння. Вдамося до мисленнєвого експерименту: подивимось на ці рядки з висоти пташиного польоту, щоб побачити концептуальну модель зазначеної Вітчизни. Слово «союз» посилюється прикметниками «братерський» та «віковий». Відповідно до тексту, стає зрозумілим, що союз є об'єднанням і його становлення відбувається в часових вимірах, що суперечить слову «віковий», яке сприймається як «постійний або

той, що був завжди». І тепер виникає справедливе питання: а до утворення цього братерського вікового союзу, що було? Що являла собою зазначена в тексті Вітчизна? Припускаємо, що відповідь очевидна.

З 2007 року Інститутом економіки та миру (IEP) публікується щорічний звіт стану миру в світі. Глобальний індекс миру (the Global Peace Index, GPI) за 2022 рік охоплює 163 країни, це 99,7% населення світу, при цьому використовується 23 кількісних та якісних показників, що вимірюють стан миру в трьох площинах: рівень суспільної безпеки та захищеності; ступінь тривалого внутрішнього та міжнародного конфлікту та ступінь милітаризації [GPI 2022: 2].

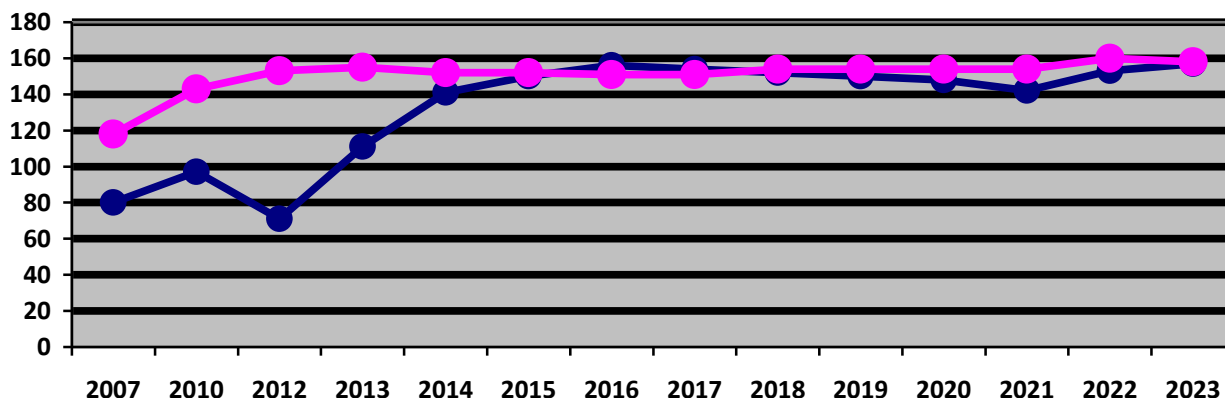

Графік ранжування країн, що посідають перші п'ять місць в рейтингу найбільш миролюбних країн світу (GPI) з 2012 року і дотепер. Єдина країна, яка посідає постійне перше місце з 2012 року – Ісландія. В проміжку між 2012 та 2022 роками перші п'ять місць посідали Данія, Нова Зеландія, Канада, Японія, Австрія, Швейцарія, Португалія, Словенія, Ірландія [GPI 2012-2022].

Щодо тематики національних гімнів, то гімн Ісландії «О, Бог нашої землі» презентує суто релігійну тематику; гімн Данії – «Є прекрасна земля» прославляє країну, гімн Нової Зеландії – звернення до Бога з проханням захистити Нову Зеландію, в другому куплеті

йдеться про те, що люди усіх віросповідань та рас збираються перед обличчям Бога, гімн співається і мовою маорі (національна мова аборигенів Нової Зеландії). Гімн Австрії – схвалює державу, її красу, в гімні Португалії співається ода країні, а приспів закликає до зброї, вести боротьбу за Вітчизну. Гімн Словенії – застільна пісня про милий край та народ, гімн Канади возвеличує країну, гімн Швейцарії – має релігійне спрямування, називаючись Швейцарським псалмом.

Порівняльний показник миру для України та РФ* в період з 2007 по 2023 рік продемонструємо схемою.

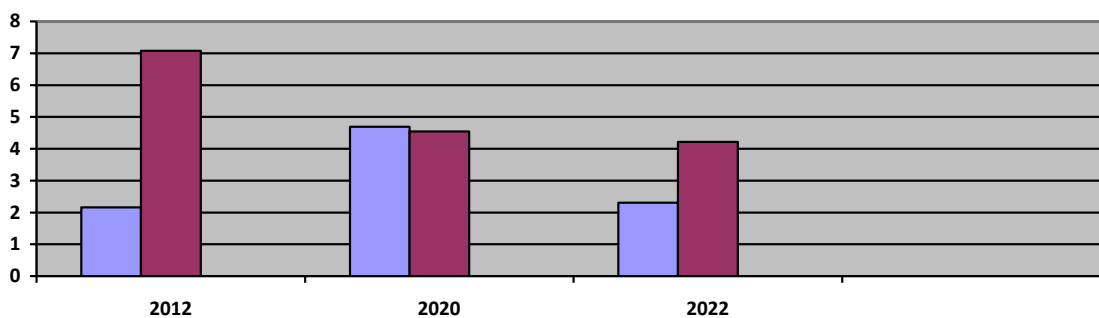

Синім кольором позначена Україна, червоним – РФ* в рейтингу найбільш миролюбних країн світу за GPI. Найвищий показник в Україні був 2012 року, тоді наша країна посідала 71 місце (показник 1,953) в рейтингу серед 158 держав світу, відповідно РФ* – 153 з показником 2,938 [GPI 2012:9].

Так, наприклад, у звіті за 2023 рік зазначається, що з п'яти країн Європи, в яких 2023 року відбулось падіння рейтингу миролюбності, три мають спільні кордони з Україною. В цих країнах значно погіршились такі показники як політична нестабільність та відносини з сусідніми країнами [GPI. 2023:15], знайшли відображення у звіті наслідки війни, яка триває в Україні. Так, наприклад, зазначається, що 30% всього населення України є або бі-

женцями, або внутрішньо переміщеними особами, до вторгнення ця цифра складала 1,7% всього населення, за різними оцінками загинуло більше 30000 українців [GPI 2023:23]. РФ* залишається найменш миролюбною країною євразійського регіону та посідає 158 місце із 163 країн світу [GPI 2023:17].

Крім Глобального індексу миру, Інститут економіки та миру (IEP) публікує Глобальний індекс тероризму (GTI). В побудованому графіку синім презентований індекс України, а червоним – РФ*. В 2012 році Україна посідала 56 місце з індексом 2,163 серед 158 країн світу, РФ* – 9 місце з рівнем 7,068, в 2022 році індекс України із 163 країн світу склав 2,304, РФ* – 4,219 [GTI 2022: 8-9].

Безперечно, не тільки текст національного гімну вплинув на високий рівень тероризму в РФ* і, відповідно, на низький рівень її миролюбства. Є багато інших факторів. Але, якщо ідентичність на буденному рівні розуміти як те, що люди мають, або шукають, то національна ідентичність включає в себе усі забуті нагадування, стверджує автор “Banal Nationalism” М.Біліг (Billig M.) [Billig 1995: 7]. Іден-

тичність, зокрема, національна, – це спосіб заявляти про себе, відповідно, національна незалежність, якої прагнуть усі країни світу, буде вимагати політичних прав, що впливають із національних вимог. Отже, сучасна РФ* транслює ідентичність, ґрунтуючись на гімні, мелодія якого залишилася з часів Радянського Союзу, а текст писала людина, якій в 2000 році було 87 років (С.Міхалков 1913 року на-

родження), про ейджизм в такому твердженні не йдеться. Наголошуємо тільки на тому, що знання, які знайшли відображення в мовній формі, організувались в когнітивні моделі і відповідний ментальний простір, які не помітили навіть зміну тисячоліття.

Висновки.

Національна ідентичність передбачає тривалий процес навчання, як і будь-яка інша ідентичність. Тому національна символіка: прапор, герб, гімн відіграють вирішальну роль у побудові та підтримці нації, національні символи використовуються для створення зв'язків, моделей, мотивації патріотичних вчинків, поваги громадян до своєї культури, історії, самих себе. Національні гімни виступають у якості сучасних тотемів, за якими нації вирізняють одна одну та підтверджують кордони своєї ідентичності. Погодимось із позицією Ж.Фоконье, який зауважував, що ключ до розуміння ролі ментальних просторів

полягає в тому, щоб розглядати побудову простору як щось складне, що час від часу буде суперечити звичайним припущенням, яке ми знаємо як наявний реалізм: існує тільки одна правильна картина світу, яка відповідає моделі Бачу [Fauconnier 1994].

Водночас стверджуємо, що національні символи, зокрема, національний гімн, відіграють суттєву роль у передаванні знань, які одночасно визначають, що являє собою національна ідентичність та межі її кордонів, те, чим одна національна ідентичність відмінна від іншої. Коли йдеться про націю, то вона може бути презентована етнічною, територіальною, культурною, політичною складовими. Але цього замало. Ще мають бути абстрактні ідеї, ментальний простір, що з нею пов'язані та роблять її видимою, а образи та культурні символи, що є втіленням миру та не-насилля, завжди є бажаними для тих, хто зацікавлений у безпеці та захисті всього людства.

Бібліографічні посилання

- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. SAGE Publications London, Thousand Oaks, New Delhi, 200p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://thecharnelhouse1.files.wordpress.com/2018/10/michael-billig-banal-nationalism-sage-1995.pdf> (дата звернення 12.03.23)
- Cloet, P.-R., Legué, V., Martel, K. (2013). *United in Diversity: Anthems and Flags of the European Union, December*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.aede-france.org/Athems-and-flags.html> (дата звернення 15.03.23)
- Fauconnier, G. (1994). *Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.grace.umd.edu/~israel/Fauconnier-MentalSpaces.pdf> (дата звернення 18.03.23)
- Fauconnier, G., Turner, M. (2003). *Conceptual Blending, Form and Meaning*, 57-87. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SnHeUIyGNmoJ:https://tecfa.unige.ch/tecfa/maltt/cofor-1/textes/Fauconnier-Turner03.pdf&cd=15&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення 14.03.23)
- Fillmore, Gh.J. (1982). *Frame Semantics*. *Linguistics in the Morning Calm*, in: *Selected Papers from LICOL-1981*, 111-137. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://brenocon.com/Fillmore%201982_2up.pdf (дата звернення 11.03.23)
- Fillmore, Gh.J. (1982). *Frames and the Semantic of Understanding*. *Quaderni di Semantica*, VI(2), 222-254. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www1.icsi.berkeley.edu/pubs/ai/framesand85.pdf> (дата звернення 14.03.23)
- Kyridis, A., Mavriko, A., Zagkos Ch., Golia P., Vamvakidouand, I., Fotopoulos, N. (2009). *Nationalism through state constructed national symbols. The case of the national anthems*, *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/264743666_Nationalism_through_state_constructed_national_symbols_The_case_of_the_national_anthems (дата звернення 20.03.23)
- Lowe, B.J., Baker, C.F., Fillmore, Ch.J. (1997). *A Frame-Semantic Approach to Semantic Annotation*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://aclanthology.org/W97-0204.pdf> (дата звернення 22.03.23)
- Meshab, H. (2019). *Collective identity in national anthems: Investigating commonalities and differences*

- among African and non-African Arab countries. *Music and Messaging in the African Political Arena*. DOI: 10.4018/978-1-5225-7295-4.ch003.
- Mustafa, E. (2015). Semantic Framing of Nationalism in the National Anthems of Egypt and England: A Cognitive Study. *Linguistics and Literature Studies*, 3(5), 179-193, DOI: 10.13189/lls.2015.030501.
- Silaghi-Dumitrescu, R. (2020). Topics in National Anthems. *Journal of Language and Literature*, 288-306. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [file:///C:/Users/Zver/Downloads/2541-8530-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Downloads/2541-8530-1-PB%20(1).pdf) (дата звернення 18.03.23)
- The Global Peace Index 2012*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [file:///C:/Users/Zver/Downloads/2012-Global-Peace-Index-Report%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Downloads/2012-Global-Peace-Index-Report%20(2).pdf) (дата звернення 13.03.23)
- The Global Peace Index 2022*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf> (дата звернення 15.03.23)
- The Global Peace Index 2023*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/Zver/Downloads/GPI-2023.pdf> (дата звернення 19.03.23)
- The Global Terrorism Index 2022*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///file:///C:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20.pdf [file:///C:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20(6).pdf) (дата звернення 19.03.23)
- Гірняк, С. (2015). Тексти гімнів І.Гушалевича, П.Чубинського, І.Франка як взірці соціолекту української інтелігенції другої половини ХІХ століття. *Проблеми гуманітарних наук, Серія «Філологія»*, 36, 16-27. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dspu.edu.ua/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2015_4.pdf (дата звернення 17.03.23)
- Державний гімн України: історико-правові аспекти: збірник документів і матеріалів*. (2020). Заславська Л.В., Голубовська В.С., Дорогих С.О. НДІП НАПрН України. К.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/verstka_gimn.pdf (дата звернення 20.03.23)
- Чередниченко, Д. (2005). *Павло Чубинський*. К.: Альтернативи.
- Чубинський, П. (1863). Ще не вмерла Україна. «*Мета: український часопис*». Львів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://surl.li/ipqew> (дата звернення 15.03.23)

References

- Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. SAGE Publications London, Thousand Oaks, New Delhi, 200p. Retrieved March 12, 2023 from <https://thechanelhouse1.files.wordpress.com/2018/10/michael-billig-banal-nationalism-sage-1995.pdf>
- Cherednychenko, D. (2005). *Pavlo Chubynskyi* [Pavlo Chubynskyi]. К.: Alternatyvy. (in Ukrainian)
- Chubynskyi, P. (1863). *Shche ne vmerla Ukraina* [Ukraine has not perished]. «*Meta: ukrainskyi chasopys*». Lviv. Retrieved March 15, 2023 from <http://surl.li/ipqew> (in Ukrainian)
- Cloet, P-R., Legué, B. & Martel, K. (2013). *United in Diversity: Anthems and Flags of the European Union, December*. Retrieved March 15, 2023 from <http://www.aede-france.org/Anthems-and-flags.html>
- Derzhavnyi himn Ukrainy: istoriko-pravovi aspekty: zbirnyk dokumentiv i materialiv* [The national anthem of Ukraine: historical and legal aspects: a collection of documents and materials]. (2020). Zaslavska L.V., Holubovska V.S., Dorohykh S.O. NDІP NAPrN Ukrainy. К.: TOV «Vydavnychiy dim «ArtEk». Retrieved March 20, 2023 from http://ippi.org.ua/sites/default/files/verstka_gimn.pdf (in Ukrainian)
- Fauconnier, G. & Turner, M. (2003). *Conceptual Blending, Form and Meaning*, 57-87. Retrieved March 14, 2023 from <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SnHeUIyGNmoJ:https://tecfa.unige.ch/tecfa/maltt/cofor-1/textes/Fauconnier-Turner03.pdf&cd=15&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
- Fauconnier, G. (1994). *Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language*. Retrieved March 18, 2023 from <https://www.grace.umd.edu/~israel/Fauconnier-MentalSpaces.pdf>
- Fillmore, Gh.J. (1982). Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm*, in: *Selected Papers from LICOL-1981*, 111-137. Retrieved March 11, 2023 from http://brenocon.com/Fillmore%201982_2up.pdf
- Fillmore, Gh.J. (1982). Frames and the Semantic of Understanding. *Quaderni di Semantica*, VI(2), 222-254. Retrieved March 14, 2023 from <https://www1.icsi.berkeley.edu/pubs/ai/framesand85.pdf>
- Hirniak, S. (2015). *Teksty himniv I.Hushalevycha, P.Chubynskoho, I.Franka yak vzirtsii sotsiolektu ukrainskoi intelihentsii druhoi polovyny KhIKh stolittia* [Texts of hymns by I.Gushalevych, P.Chubynskyi, and I.Franko as examples of the sociolect of the Ukrainian intelligentsia of the second half of the 19th

- century]. *Problemy humanitarnykh nauk, Seriya «Filolohiia»*, 36, 16-27. Retrieved March 17, 2023 from https://dspu.edu.ua/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2015_4.pdf (in Ukrainian)
- Kyridis, A., Mavrikou, A., Zagkos, Ch., Golia, P., Vamvakidou, I. & Fotopoulos, N. (2009). Nationalism through state constructed national symbols. The case of the national anthems, *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4. Retrieved March 20, 2023 from https://www.researchgate.net/publication/264743666_Nationalism_through_state_constructed_national_symbols_The_case_of_the_national_anthems
- Lowe, B.J., Baker, C.F. & Fillmore, Ch.J. (1997). *A Frame-Semantic Approach to Semantic Annotation*. Retrieved March 22, 2023 from <https://aclanthology.org/W97-0204.pdf>
- Meshab, H. (2019). Collective identity in national anthems: Investigating commonalities and differences among African and non-African Arab countries. *Music and Messaging in the African Political Arena*. DOI: 10.4018/978-1-5225-7295-4.ch003.
- Mustafa, E. (2015). Semantic Framing of Nationalism in the National Anthems of Egypt and England: A Cognitive Study. *Linguistics and Literature Studies*, 3(5), 179-193, DOI: 10.13189/lis.2015.030501.
- Silaghi-Dumitrescu, R. (2020). Topics in National Anthems. *Journal of Language and Literature*, 288-306. Retrieved March 18, 2023 from [file:///C:/Users/Zver/Downloads/2541-8530-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Downloads/2541-8530-1-PB%20(1).pdf)
- The Global Peace Index 2012*. Retrieved March 13, 2023 from [file:///C:/Users/Zver/Downloads/2012-Global-Peace-Index-Report%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Zver/Downloads/2012-Global-Peace-Index-Report%20(2).pdf)
- The Global Peace Index 2022*. Retrieved March 15, 2023 from <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>
- The Global Peace Index 2023*. Retrieved March 19, 2023 from <file:///C:/Users/Zver/Downloads/GPI-2023.pdf>
- The Global Terrorism Index 2022*. Retrieved March 19, 2023 from [file:///file:///C:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20.pdfC:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20\(6\).pdf](file:///file:///C:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20.pdfC:/Users/Zver/Downloads/GTI-2022-web_110522-1%20(6).pdf)